

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2018/11

Karar Sayısı : 2018/86

Karar Tarihi: 11/7/2018

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Yalvaç Ağır Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 7. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Sanıkların basit yaralama, hakaret, mala zarar verme, basit tehdit suçlarıyla cezalandırılması talebiyle açılan kamu davasında, mahkeme tarafından görevsizlik kararı verilmesi ve dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi sonrasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu 7. maddesi şöyledir:

“Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri

Madde 7- (1) Yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 28/2/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Berrak YILMAZ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü üzere düşüldü.

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle, görevsiz mahkeme tarafından yapılan ve yenilenmesi mümkün olan ifadelerin alınması, keşif yapılması, bilirkişi ve sağlık raporu alınması gibi muhakeme işlemlerinin görevli mahkeme tarafından yeniden yapılmasının emek, mesai ve

zaman kaybına neden olduğu, bunun Anayasa'nın davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesine aykırı olduğu, işlemlerin görevli mahkeme tarafından yeterli görülmesi hâlinde dahi itiraz konusu kural gereğince yenilenmesi gerektiği, oysa mahkemelerin maddi gerçeğe ulaşmak ve çelişkileri giderebilmek için her zaman tanık veya tarafların beyanlarına başvurabileceği, görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin görevli mahkeme tarafından yeniden yapılmasının uygulamada hukuk devleti ilkesine aykırı sorunlara yol açabileceği, yargılama sürecini uzatarak adil yargılanma hakkını ihlal edebileceği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 5., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. İtiraz konusu kuralla, yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemlerin hükümsüz olduğu hüküm altına alınmaktadır.

5. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

6. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*" hükmüne yer verilmiştir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, bir temel hak niteliği taşımasının yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir.

7. Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında yer alan "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*" şeklindeki düzenlemeyle, yargılama sürecinin en düşük maliyetle ve olabildiğince hızlı sonuçlandırılmasının, yargının görevi olduğu ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devletin, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler alması gerekir. Bu bağlamda, hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlemelerde davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi, makul sürede yargılanma hakkının bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmalıdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisindedir.

8. 5271 sayılı Kanun'un 1. maddesinde ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerinin bu Kanun'da düzenlendiği belirtilmiştir. Kanun'un 3. maddesinde mahkemelerin görevlerinin kanunla belirleneceği hüküm altına alınmış ve bu hükme dayanılarak kabul edilen 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 10 ilâ 14. maddelerinde ceza mahkemelerinin görevlerine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. 5235 sayılı Kanun'un 4.

maddesinde, davaya bakan mahkemenin, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında resen karar verebileceği, 6. madde hükmünün saklı olduğu ve görev konusunda mahkemeler arasında uyumsuzluk çıktığında, görevli mahkemeyi ortak yüksek görevli mahkemenin belirleyeceği hüküm altına alınmıştır. Kanun'un 5. maddesinde iddianamenin kabulünden sonra işin, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkemenin bir kararla işi görevli mahkemeye göndereceği ve Kanun'un 6. maddesinde duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosyanın alt dereceli mahkemeye gönderilemeyeceği belirtilmiştir.

9. Kanun'un 7. maddesinde yer alan itiraz konusu kuralla ise yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemlerin hükümsüz olduğu düzenlenmektedir. İtiraz konusu kural, görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin görevli mahkeme nezdindeki geçerlilik durumunu belirleyen yargılama usulüne ilişkin bir kuraldır. Maddî gerçeğe ulaşılması ve mahkeme tarafından sağlıklı ve vicdani bir kanaatin oluşması açısından duruşmada edinilen kanaat ve delillerin değerlendirilmesinin gerekliliği karşısında kuralın gerekçesinde görevli olmayan hâkim veya mahkeme tarafından yapılan işlemlerin görevli mahkeme nezdindeki geçerlilik durumu açıkça düzenlenerek doktrin ve uygulamada bu konuda ortaya çıkabilecek tartışmaların önlenmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.

10. Ceza yargılamasının asıl amacı maddî gerçeğe ulaşmaktır. Ceza yargılamasında bu amacı gerçekleştirmeye yönelik ilkelerin başında tabii hâkim ilkesi gelmektedir. Anayasa'nın 37. maddesinde, "*Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz./ Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.*" hükmü yer almakta olup Anayasa Mahkemesinin kararlarında da belirtildiği gibi tabii hâkim ilkesi, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecek yargı yerinin kanunlarla belirlenmiş olması şeklinde tanımlanmaktadır.

11. Ceza yargılamasında davayı görecek yargı yerinin belirlenmesine ilişkin görev kuralları, suç türlerine göre yargılananın hangi mahkemede yapılacağını düzenleyen kurallardır. 5271 sayılı Kanun'un 4. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği gibi ceza yargılamasında görev, kamu düzeniyle doğrudan ilgilidir ve şüpheli ve sanık yönünden tabii hâkim ilkesine göre güvence oluşturmaktadır. Bu nedenle "*madde bakımından yetki*" şeklinde de ifade edilen görev sorunu, Cumhuriyet savcısı, katılan veya sanık tarafından ileri sürülmesi de mahkemece kovuşturmanın her aşamasında resen gözönünde bulundurulması gereken bir meseledir. Kanun koyucunun itiraz konusu kuralla, görevli olmayan hâkim veya mahkeme tarafından yapılan işlemlerin hükümsüz olduğunu düzenlemek suretiyle tabii hâkim ilkesi gereğince ceza yargılamasında tüm işlemlerin görevli mahkeme tarafından yapılmasını sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin ölüm, akıl hastalığına tutulma veya kişiye ulaşamaması gibi sebeplerle yenilenmesinin mümkün olmadığı zorunluluktan kaynaklanan istisnalar saklı tutulmuştur. Yargılananın her aşamasında gözönünde bulundurulması gereken görev kuralları, kamu düzenine ilişkin olduğundan ve güvenceli bir ceza yargılamasının temelini oluşturduğundan, ceza yargılamasında yenilenmesi mümkün olmayanlar dışındaki tüm işlemlerin tabii hâkim ilkesine uygun olarak görevli mahkeme tarafından yapılmasını öngören itiraz konusu kuralın adalet ve hakkaniyete aykırı olduğu söylenemez. Bu nedenle kanun koyucunun takdir yetkisi

kapsamında düzenlenen itiraz konusu kuralın hukuk devleti ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

12. Ceza yargılamasında adil ve etkin bir ceza kovuşturması yapılması suretiyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına yönelik diğer bir ilke ise 5271 sayılı Kanun'un delilleri takdir yetkisini düzenleyen 217. maddesinde düzenlenmiştir. "Yüzyüzelik" veya "doğrudan doğruyalık" şeklinde ifade edilen bu ilkeye göre hâkim kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecek ve bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilecektir. Bu bağlamda ceza yargılamasında esas olan yargılamayla ilgili işlemlerin kanunda belirlenen görevli mahkeme tarafından yapılması ve bu işlemler sonucu elde edilen delillerin bu mahkeme tarafından takdir edilip karar verilmesidir. İtiraz konusu kuralın, bu ilkenin ceza yargılamasında tam ve etkin şekilde uygulanabilmesini sağlamak suretiyle adil bir yargılama yapılmasına ve bu yargılama sonucunda verilecek hükmün maddi gerçekle örtüşmesine hizmet ettiğinde kuşku yoktur. Dolayısıyla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında adil yargılanma ilkesi dikkate alınarak düzenlenen itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

13. Öte yandan davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yolundaki Anayasa hükmü, ceza yargılaması bakımından da geçerli olmakla birlikte bu kuralın ceza yargılamasının asıl amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleyecek şekilde yorumlanması mümkün değildir. Dolayısıyla davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesi, kanun koyucunun görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin görevli mahkeme nezdindeki geçerliliğine yönelik düzenleme yapma yetkisini engellemez. Ayrıca itiraz konusu kuralın amacı ve görev hususunun kamu düzenine ilişkin olduğu dikkate alındığında kuralın, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesinin öngördüğü amaçla çeliştiği de söylenemez.

14. Başvuru kararında belirtilen görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin görevli mahkeme tarafından yeniden yapılmasının uygulamada ortaya çıkarabileceği sorunlara yönelik değerlendirme yerindelik denetiminin kapsamında bulunduğundan bu husus anayasallık denetiminin konusu dışındadır. Ayrıca kuralın uygulamada sorunlar ortaya çıkarabilmesi, kamu düzenine ilişkin olan ve davaların görevli mahkemede görülmesi esasının gerçekleştirilmesine yönelik kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu anlamına gelmez.

15. Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 2., 36. ve 141. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 7. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 11/7/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ